

відмінювання іменників чоловічого роду другої відміни однини, адже субстантиви саме в цій граматичній формі історично виявились „прихильними” до категорії істоти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Граннес Альф. Избранные труды по русскому и славянскому языкознанию / Альф Граннес; [под ред. В.Б. Крысько]. – М.: Языки русской культуры, 1998. – 416 с.
2. Ильченко О.С. Семантика грамматики: оппозиция одушевленности-неодушевленности в синхроническом и диахроническом аспектах: дисс. ... канд. филол. наук: 10. 02. 01 / О.С. Ильченко. – Краснодар, 2004. – 231 с.
3. Мороз Т.Ю. Семантико-граматична асиметрія морфологічних категорій іменника: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 “Українська мова” / Т. Ю. Мороз. – Харків, 2008. – 20 с.
4. Нарушевич А. Г. Категория одушевленности/неодушевленности и языковая картина мира / А.Г. Нарушевич // Русский язык в школе. – 2002. – № 3. – С. 75-78.
5. Философский энциклопедический словарь / [гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов]. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Біол	Беляєва Л.В. Біологія. 8–9 класи: [наочний довідник] / Л.В. Беляєва – К.; Харків: Веста, 2007. – 110 с.
Біол 10	Межжерін С.В. Біологія: (профіль. рівень): [підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.] / С.В. Межжерін, Я.О. Межжеріна, Т.В. Коршевнік. – К.: Планета книжок, 2010. – 336 с.
Біолог 10	Балан П.Г. Біологія: (академ. рівень): [підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.] / П.Г. Балан, Ю.Г. Вєрвєс, В.П. Поліщук – К.: Генеза, 2010. – 345 с.
Крил	Крилаті. Пригодницький журнал для дітей / [гол. ред. Л. Юрченко]. – К.: Вид-во СУМ, 2008. – № 4. – С. 5.
МедБіол	Медична біологія: [підручник] / [за ред. В. П. Пішака, Ю. І. Бажори]. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 656 с.
Мікробіолог	Пирог Т.П. Загальна мікробіологія: [підручник] / Т.П. Пирог. – К.: НУХТ, 2004. – 471 с.
СУМ	Словник української мови. – К.: Наук.думка, 1970. – Т. 1-11.

УДК 811.161.2'3737

ОКАЗИОНАЛЬНІ ФРАЗЕМИ ТА ЇХ ЛЕКСИКОГРАФІЧНЕ ОПРАЦЮВАННЯ

Колоїз Ж.В., д. філол. н., професор

Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ “Криворізький національний університет”

У статті йдеться про особливості оказіональних результатів фраземної деривації; акцентовано на потребі регулярного лексикографічного “зрізу” мовної ситуації з погляду оказіональної фразеології; обґрунтовано доцільність лексикографічного опрацювання оказіональних фразем; репрезентовано окремі зразки лексикографування відповідного матеріалу.

Ключові слова: фразеологія, фразеологізм, оказіональна фразема, фразеографія, лексикографування, словник.

Колоиз Ж.В. ОККАЗИОНАЛЬНЫЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ И ИХ ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКАЯ РАЗРАБОТКА / Криворожский педагогический институт ГВУЗ “Криворожский национальный университет”, Украина.

В статье речь идет об особенностях окказиональных результатов фразеологической деривации; акцентируется на необходимости лексикографического “среза” языковой ситуации с точки зрения окказиональной фразеологии; обосновывается целесообразность лексикографической разработки

оказиональных фразеологизмов; подаются отдельные примеры лексикографирования соответствующего материала.

Ключевые слова: фразеология, фразеологизм, окказиональный фразеологизм, фразеография, лексикографирование, словарь.

Koloyiz Z.V. THE OCCASIONAL PHRASEOLOGICAL UNITS AND THEIR LEXICOGRAPHIC DEVELOPMENT / Kryvyi Rih pedagogical institute DVNZ "National University of Kryvyi Rih", Ukraine.

The article focuses on the peculiarities of occasional results of phraseological derivation. The needs for lexicographic "slice" of the language situation from the point of view of occasional phraseology are emphasized. The expediency of lexicographic development of occasional phraseological units is based. Some examples of lexicographic work with related material are given.

Key words: phraseology, phraseological unit, occasional phraseological unit, phraseography, lexicographic work, dictionary.

Розвиток мови зумовлений функціонуванням і взаємодією узуальних та окказіональних матеріальних репрезентантів, диференційованих залежно від рівня адаптації в "мовному просторі" та ступеня відтворюваності в просторі власне комунікативному. Перші маніфестують здатність тієї чи тієї одиниці стабілізуватися мовним узусом, інші, спродуковані на "замовлення" конкретної комунікативної ситуації, – демонструють можливості мовної системи щодо заповнення так званих "порожніх лакун", є результатом реалізації мовної потенції. Наукова систематизація окказіонального матеріалу, який донедавна пов'язували здебільшого з окказіональними словами, нині вийшла за межі традиційних класифікаційних схем. Загальновідомо: для того, аби та чи та мовна потенція об'єктивувалася, потрібен відповідний дериваційний процес (не апробовані раніше модифікації з уже адаптованим у "мовному просторі" мовним матеріалом), що обов'язково спричиняє актуалізацію конкретних, як правило, випадкових матеріальних форм вираження. Інноваційні результати, репрезентовані у вигляді окказіональних матеріальних знаків, виникають унаслідок різних типів окказіональної деривації, а тому співвідносні не тільки з одиницями лексичного рівня.

На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки посилений інтерес викликають питання так званої окказіональної фразеології (І.Ю. Третьякова), окказіональної фраземіки (О.В. Тюменцева), окказіональної фразеологічної номінації (О.С. Кривецька) тощо. Попри досить строкату термінологію як вітчизняні, так і зарубіжні науковці акцентують на дослідженні індивідуально-авторських, або окказіональних, фразеологічних одиниць, на особливостях їхнього функціонування здебільшого в текстах художньої літератури. І це цілком закономірно. Адже саме художня література є потужним і невичерпним джерелом використання узуальних і продукування окказіональних фразеологічних одиниць. Передусім у межах художнього тексту зусилля адресанта спрямовані на пошук таких комунікативних параметрів, які забезпечили б не абстрактний обмін інформацією, а той реальний процес спілкування, що складається з багатьох компонентів, до яких належать й інформативний зміст, і вплив на адресата, і контролювання його вчинків та почуттів. Результативність прагматичного ефекту таких окказіональних утворень незаперечна: адресат реагує на них відразу. З одного боку, вони реалізують індивідуально-творчу компетенцію мовця, з іншого, – демонструють, на що здатна мова при породженні нових одиниць, які її творчі потенції, глибинні сили. Наприклад: *Гнилий Тікич протікав попід лісом, Гнилим його назвали ще тоді, як затхнула у річці вода від татарської крові, тож я відразу змиктив, куди хлять братчики Момоти. Вони зросли на Тікичі і добре знали, де в цій річці яма чи коловерть, де тут зимують раки і де жаба цицьки дає* [15, с. 119]; *Цей чоловік, видно з усього, і пороху нюхав, і шаблю щербив об ворожій черепі* [15, с. 178]. У першому контексті репрезентовано узуальну фразему *знати, де раки зимують*, яка маніфестує значення – "маючи неабиякий досвід, уміти добре розбиратися в ситуації" [8, с. 269], а також її окказіональний синонім *знати, де жаба цицьки дасть*, що увиразнюється додатковим семантичним відтінком – "маючи неабиякий досвід, уміти розпізнати ситуацію, яка загрожує життю" (пор.: узуальна фразема *жаба цицьки дасть* – "хто-небудь загине, потрапивши в складні, незвичні умови" [8, с. 233]. В іншому контексті проілюстровано модифіковану узуальну фразему заперечної модальності *і пороху не нюхати* – "не бути на війні, не брати участі у військових діях" [8, с. 443] (пор.: *порох нюхати*, наприклад, у контексті *Він, цей Ілько, теж трохи понюхав пороху ще в загоні отамана Яблуньки, а потім, коли отаман загинув, тихенько осів на хуторі Буда, приховавши свій грішок від нової влади* [15, с. 238]). Крім стверджувальної модальності, новоутворена одиниця демонструє зразок конструкції відкритого сурядного ряду (пор.: *і порох нюхав, і шаблю щербив* – "брати безпосередню участь у військових діях; мати досвід ведення військових дій"). При утворенні окказіональних одиниць порушується цілісність фразеологічного значення, змінюється компонентний склад і т. ін. Такі модифікації засвідчують, що стабільність зовнішньої оболонки узуальних фразем не є абсолютною. Комплексний характер їх структури, потенційна здатність до структурно-семантичної автономізації їх компонентів як наслідок нарізнооформленості дозволяє творчо використовувати фразеологічний матеріал, що й спричиняє появу окказіональних результатів фраземної деривації, або окказіональних фразем [3, с. 172 – 188].

У пропонованій статті маємо на меті обґрунтувати доцільність лексикографічного опрацювання окказіональних фразеологічних одиниць, а також репрезентувати окремі зразки лексикографування відповідного матеріалу.

Систематизація та фіксування фразеологічних одиниць має тривалу історію, сягає своїм корінням давніх часів, відштовхується здебільшого від фольклорних збірань та словників загальномовного, зокрема перекладного типу [7, с. 233]. Детальне висвітлення окресленого питання неодноразово привертало увагу вітчизняних науковців, що знайшло своє відображення у працях із історії вітчизняної лексикографії, зокрема і фразеографії (В.М. Білоноженко, І.С. Гнатюк [1], Н.О. Зубець [2], Л.Г. Скрипник [7], Ю.Ф. Прадід [6], Л.Ф. Щербачук [14] та ін.). Свого часу, акцентуючи на здобутках та перспективах розвитку означеної царини мовознавства, ще в сімдесятих роках минулого століття Л.Г. Скрипник зазначала: “Вихід цікавих фразеографічних праць у нашій країні й за рубезем, інтенсивний розвиток теорії фразеології та фразеографії створюють реальні передумови для роботи над великим тлумачним фразеологічним словником української мови академічного типу” [7, с. 273]. Уся наукова спільнота з нетерпінням чекала на вихід “Фразеологічного словника української мови”, підготовленого лексикографами Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні АН України [12] і щиро вітала появу “Словника фразеологізмів української мови” [8]. Як справедливо зауважував В.Д. Ужченко, такі “словники “регулюють” крайні точки зору на обсяг і межі фразеології, увиразнюють взаємодію “слово – фразеологізм”, гостро ставлять проблеми семантики, граматичної характеристики, системних відношень у фразеології, стан функціонально-стилістичної кваліфікації фразеологізмів й відбиття їх культурологічного параметру” [11, с. 285–286]. Початок ХХІ століття ознаменувався появою фразеологічних словників нових типів [4; 13]. І це не випадково. Адже останнім часом “усе нагальнішою є потреба регулярного лексикографічного “зрізу” мовної ситуації з погляду нової та оновленої лексики, *фразеології* (курсив наш – Ж. К.), оскільки відсутність їхньої фіксації спричиняється до певних прогалин у дослідженні мовних процесів” [9, с. 55]. Якщо сьогодні можна з упевненістю говорити про певні здобутки в царині лексикографування нової лексики, то лексикографічне опрацювання нового фразеологічного матеріалу, м’яко кажучи, знаходиться на початковій стадії. Здебільшого лише йдеться про необхідність кодифікації матеріалу, кваліфікованого передусім як індивідуально-авторські, або трансформовані, фразеологізми. Щоправда, нині все більше і більше науковців схиляються до думки, згідно з якою такі одиниці зараховують до okazіональної фразеології. Причому останню витлумачують крізь призму диференційних ознак okazіонального слова: “Okazіональна фразеологія – це сукупність мовленнєвих відфразеологічних утворень, що характеризуються ознаками, властивими okazіональним одиницям: належністю до мовлення, невідтворюваністю, авторською належністю, похідністю, ненормативністю, функціональною одноразовістю, контекстуальною зумовленістю, посиленою експресивністю, синхронно-діахронною дифузністю” [10]. Звідси, відповідно, okazіональний фразеологізм кваліфікують як “мовленнєву одиницю, утворену на базі мовної фразеологічної одиниці, однак відмінної від мовного прототипу (мовної фразеологічної одиниці) за семантикою і/ або структурно-граматичним вираженням” [10]. У нашому витлумаченні okazіональна фразема, або okazіональний фразеологізм, – це “новоутворений матеріальний репрезентант, що є результатом реалізації мовної потенції, характеризується категорією okazіональності / узуальності, нульовим рівнем адаптації в “мовному просторі” та нульовим ступенем відтворюваності в просторі власне комунікативному” [3, с. 74]. Наприклад: *П’ять років тому я зустрів тут найвродливішу в світі панну, яка зараз їхала зі мною в небезпечну мандрівку, але трималася таким козирем, що я нею пишався* [15, с. 251], де фразеологізм *триматися козирем* ← *триматися гоголем (королем)* – “поводитися гордовито, поважно” [8, с. 723] + *ходити козирем* – “триматися з погордою, зарозуміло, незалежно; хизуватися” [8, с. 750] набуває додаткових семантичних відтінків – “мати гордовитий, поважний вигляд; бути упевненим у собі”. Цілком закономірно, що такі одиниці, спродуковані в умовах конкретних мовленнєвих ситуацій, з часом можуть стабілізуватися узусом й отримати відповідну кодифікацію у спеціальних лексикографічних працях.

Дискусійні моменти, наявні як у теорії сучасної фразеології, так і в теорії сучасної неології, загалом не сприяють успішному розв’язанню низки проблем так званої okazіональної фразеології, що загалом гальмує лексикографічне опрацювання okazіонального фразеологічного матеріалу. Відсутність фразеологічної одиниці в реєстрі навіть академічного видання ще не свідчить про її okazіональний статус. Наприклад: *Постріли переслідувачів не вирухали, але то вже було ловлення вітру* [15, с. 236], де *ловлення вітру* – фразеологізм біблійного походження, що означає “марна справа” (пор.: слова царя Соломона: “І поклав я на серце твоє, щоб пізнати премудрість, і пізнати безумство й глупоту, – і збагнув я, що й це все-то *ловлення вітру*!.. Бо при многості мудрості множитьсь й клопіт, хто ж пізнання побільшує, той побільшує й біль!.. [Еклезіястова 1: 17–18]. Академічне видання “Словника фразеологізмів української мови” фіксує лише такі одиниці, як-от: *ловити вітрів* – “жарт. Розглядати все навколо, оглядатися, повертатися в різні боки” [8, с. 351] та *ловити вітра в полі* – “1. Безслідно зникнути, так, що марно й шукати; 2. Здійснювати безрезультативні пошуки когось, чого-небудь; 3. Домагатися чого-небудь неможливого, недосяжного” [8, с. 780–781]. В іншому контексті (*Я й гадки не припускав, що когось із них міг запродати Загородній, Гупало чи Залізняк, тут було цілком очевидно, що це наслідок кайнових діянь Гамалія і Завірюхи, котрі втерлися в довіру запілля* [15, с. 221]) репрезентовано фразеологізм *кайнове діяння* – “підступні, лукаві вчинки; зрада”, що співвідноситься з кодифікованою матеріальною формою вираження *кайнове діло* [8, с. 205] тощо. І навпаки: узуальна фразема, що отримала відповідну ресстрацію, характеризується традиційною формою вираження, в умовах конкретної мовленнєвої ситуації може модифікувати свій “традиційний” зміст. Подекуди той чи той автор вдається й до відповідного

графічного оформлення, як-от, скажімо, використання лапок. Наприклад: *Знов підкрадалася зневіра. Пішли на амністію – важко повірити! – отамани Петренко, Дзигар, Олекса Чучупака – наймолодший Василів брат... Цих уже зустрічали в Жаботині з полковим духовим оркестром, грали “Інтернаціонал”, “заблудлих овець” вітали кременчуцькі чекісти Керкєнер і Михайлов* [15, с. 112]. Наявність лапок свідчить про те, що значення фразеологізму набуває додаткових і семантичних, і стилістичних відтінків: з іронією говориться передусім про людей, які, так би мовити, покаялися в тому, що нібито збилися з правильного життєвого шляху, і під тиском змушені були порвати стосунки з середовищем, до якого належали (пор.: *заблудла віця* – “людина, яка порвала стосунки з тим середовищем, до якого раніше належала, або яка збилася з правильного життєвого шляху” [8, с. 94]). Лексикографування таких фразеологічних одиниць – завдання не з легких. І найближчим часом, очевидно, не матиме успішного розв’язання. Наразі все зводиться поки що до окремих спроб описати принципи побудови відповідних лексикографічних праць.

Одну з таких спроб – описати принципи укладання словника індивідуально-авторського вживання фразеологічних одиниць – здійснила Л.Ф.Щербачук [14]. Дослідниця вдається до принагідного аналізу словникових організацій фразеологічних інновацій у вітчизняному (А.А.Смеречко) та зарубіжному (А.М.Мелерович, В.М.Мокієнко) мовознавстві. Попри те, що “досягнення в теорії і практиці фразеографії останніх десятиліть створюють сприятливі умови для підготовки словників індивідуально-авторського вживання ФО в мові окремих письменників” [14, с. 314], говорити про вагомі здобутки в царині лексикографування оказіональних фразем, гадаємо, зарано.

Потреба створення словника оказіонального вживання фразеологічних одиниць очевидна. На цьому наголошує чимало дослідників фразеологічного матеріалу. І йдеться не лише про підготовку та видання спеціальних словників оказіональних фразем окремих письменників, але й водночас обґрунтовується доцільність створення спеціальних словників, які репрезентували б оказіональні утворення, засвідчені у творчих доробках різних авторів і навіть різних жанрів. Адже індивідуально-авторське, або оказіональне, використання фразеологізму, як і авторське використання слова, згідно з позицією В. М. Мокієнка, “таке ж невід’ємне надбання живої мови, як і нормативно фіксована їх форма” [5, с. 23]. Воно дозволяє відсвіжувати більш чи менш стертий унаслідок багаторазового вживання фразеологічний образ. Наприклад: *Говорив він [Дибенко] по-нашому непогано, як для вихідця з Брянщини, але дуже довго і нудно. Мовляв, українці вперше мають можливість жити по-людському, а в недалекій будучині тут потечуть молочні ріки* [15, с. 124]; – *Ось почитай ці накази, – Загородній перед тим, як відкрити польову сумку, подивився на Вовкулаку й свого ад’ютанта Тимоша Компанійця. – Хлопці, ану підіть пошукайте дикого цапа! Це означало: залиште нас самих. Коли хлопці пішли “на лови”, Ларіон засипав Ворона наказами Гамалія* [15, с. 196]; *Я поклав на стіл чотири купюри по п’ять тисяч польських марок, та він знов подивився на мене спідлоба, якось так недобре всміхнувся й сказав, що ті гроші вже “ніч не вартують”, за них і хлібини не купиш, та де хлібини, лапаного сірника тобі не дадуть за двадцять тисяч марок, це ж не австрійські корони* [15, с. 276] тощо.

Підґрунтям пропонованих лексикографічних праць, очевидно, має стати картотека, до якої увійшли б не зареєстровані до цього іншими спеціальними словниками оказіональні фраземи чи то з однотипних, чи то з різнотипних джерел. У репрезентації матеріалу варто послуговуватися загальноприйнятими словникарськими принципами: алфавітний порядок реєстрових одиниць, виокремлених графічно та супроводжуваних наголосом; витлумачення значення; ілюстрація й паспортизація, що передбачають встановлення авторства та з’ясування різновиду індивідуально-авторських перетворень фразеологічних одиниць (пор.: вільне сполучення з широкими варіативними потенціями → нормативне літературне використання з обмеженою кількістю варіантів → індивідуально-авторська обробка нормативних фразеологізмів [5, с. 22-23]). Наприклад:

ВІШАТИ КІРПУ ← **вішати** носа + **гнути** **кирпу**.

Будучи чванливим і гонористим, втрачати надію, впадати у відчай, журитися.

*Сутяга випадково наткнувся в Сокирному лісі на Веремієвого ад’ютанта Чорта, з яким знайомий давно, і той, щиро зрадівши цій зустрічі, запевнив Сутягу, що рано ще **вішати кирпу**, ще може таке розгорітися, що нікому й не снилося* (В. Шкляр “Залишенець. Чорний Ворон”) [15, с. 337].

ВПІЙМАТИ КОМАРИКА ЗА ХВІСТ ← **впіймати** вовка за вухо + тягти kota за хвіст.

Не зволікаючи, швидко зорієнтуватися в ситуації; виявити кмітливість, спритність.

*І знов щось насторожило Ворона в цьому наказі, щоправда, тепер він швидко **впіймав комарика за хвіст** і спитав: – Ти, Ларику, нічого не бачиш тут дивного?* (В.Шкляр “Залишенець. Чорний Ворон”) [15, с. 198].

ВСТАВИТИ СВОГО ГРІВЕНИКА ← **вставити свої** п’ять копійок + **гривеник**.

При нагоді доречно сказати або додати щось суттєве в розмові.

*От як буває в житті, дивувався Вовкулака, це ж треба, як воно часом збігається, філософствував він і так довго розводився про силу провидіння, що навіть Біжу не витримав і **вставив свого гривеника*** (В. Шкляр “Залишенець. Чорний Ворон”) [15, с. 192].

Оскільки дериваційні відношення вихідної та похідної (оказіональної) одиниць досить важливі для лексикографічного опрацювання відповідного матеріалу, то, вважаємо, їхню репрезентацію обов'язковою в межах словникової статті. Причому в дериваційній базі варто скористатися різними графічними позначками, аби продемонструвати ті компоненти, які, власне, актуалізувалися в оказіональній фраземі. Наприклад:

ГОДУВАТИ ПОЛЬСЬКИХ ВОШЕЙ ← **годувати вошей** + **польських**.

Перебуваючи на чужині, жити в поганих побутових умовах, дуже бідно; злидарювати.

– Треба було нам зразу сказати, що надії на закордон немає, що наша армія тільки **годує польських вошей**. Тоді б ми діяли інакше. А що тепер? Поживемо – побачимо (В.Шкляр “Залишенець. Чорний Ворон”) [15, с.143].

ГЕДЗЬ ДУРНИЙ ВКУСІВ ← **гедзь вкусив** + **дурний**.

Говориться про того, хто з невідомих причин поводить себе неспокійно, несмирно, норовисто.

Він знав, що їхній шлях пролягає саме через “володіння” Загороднього – окіл Новомиргорода, Златополя, а далі – на Капітанівку, Лебедин, Шполю. Можє, деь там їх наздоженє Чорний Ворон, якого, схоже, **вкусив дурний гедзь** (В. Шкляр “Залишенець. Чорний Ворон”) [15, с. 208].

З ОСТАННЬОГО ЗУБОВНОГО СКРЕГОТУ ← **з останніх сил** + **зубовний скрегіт**.

З найбільш неймовірним напруженням; лютуючи.

Боротьба захлинулася, але, хай там що, мусила мати продовження. З останніх сил, **з останнього зубовного скреготу**. Бо жодна катастрофа не ставить хрест на меті (В.Шкляр “Залишенець. Чорний Ворон”) [15, с. 222].

РЯТУВАТИ СВОЮ ШКУРУ ЦІНОЮ ТВОЄЇ ГОЛОВИ ← **рятувати свою шкуру** + **рятувати ціною твоєї голови**.

Зраджуючи, підставляючи інших, оберігати своє життя, дбати про власне благополуччя.

Хай зостанеться жменька, затє певних людей, які не вистрелять тобі в спину, не побіжать у **ЧК рятувати свою шкуру ціною твоєї голови** (В. Шкляр “Залишенець. Чорний Ворон”) [15, с. 283].

Подєкуди доречним видається використання різних стилістичних ремарок та деяких граматичних характеристик. Наприклад:

ДАВАТИ (ДАТИ) ПОМІЖ РОГИ *кому, зневажл.* ← **давати (дати) поміж очі** + **обламати роги**.

Приборкувати когось, карати, змушувати припинити ту чи ту діяльність.

Ми знов **давали** комуні **поміж роги** – шарили червоні загони, громили совєтські установи, цукроварні, продовольчі склади, здобуваючи зброю, харчі, одяг, фураж (В.Шкляр “Залишенець. Чорний Ворон”) [15, с. 111].

ЮДИНЕ ВОЇНСТВО, *зневажл.* ← **юдине плем'я** + іродове **воїнство** (військо).

Зрадники, учинки яких скеровані на винищення безневинних людей, включаючи й дітей (немовлят).

Ворон зрозумів, що вони вже бахкають у сосняку, і йому здалося, що він розрізняє постріли своїх хлопців, котрі пильнують тил. Він почув це корінням свого волосся і ще не встиг віддати наказ, як прилетів Біжу і сказав, що міліція, продзагонівці й навіть **юдине воїнство** посунули в сосняк (В. Шкляр “Залишенець. Чорний Ворон”) [15, с. 234].

Запропоновані зразки репрезентують найелементарніші словникарські принципи, які за потреби завжди можна конкретизувати, доповнити, інакше кажучи, модифікувати залежно від того, чи це лексикографування оказіональних фразем мови одного письменника, одного жанру, одної епохи і т. ін. Неспростовним залишається саме твердження про необхідність створення лексикографічних праць такого типу. Фіксування оказіональних фразем та їх лексикографічне опрацювання, гадаємо, повинні здійснюватися систематично, регулярно й більш скрупульозно. До того ж, очевидно, й організовано. Лексикографічні праці з реєстром таких одиниць мають демонструвати не лише значення (витлумачення), але й особливості утворення, дериваційну базу, інформацію про те, на основі якого (чи яких) узуального фразеологізму (узуальних фразеологізмів) спродуковано оказіональну похідну (оказіональні похідні); словники такого типу повинні бути ілюстративними. Адже при лексикографуванні оказіональних фразем, як і оказіоналізмів загалом, цитата має особливе значення, оскільки саме в ній подекуди міститься додаткова інформація, за допомогою якої встановлюється лексичне значення, стилістичні особливості та дериваційна база.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоноженко В.М. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів / В.М. Білоноженко, С. І. Гнатюк. – К.: Наук.думка, 1989. – 156 с.
2. Зубець Н.О. Українська лексикографія другої половини ХХ століття: [навчальний посібник] / Н.О. Зубець. – Запоріжжя: ЗНУ, 2008. – 124 с.
3. Колоїз Ж.В. Українська okazіональна деривація: [монографія] / Ж.В. Колоїз. – К.: Акцент, 2007. – 311 с.
4. Мелерович А.М. Фразеологизмы в русской речи: [словарь] / А.М. Мелерович, В.М. Мокиенко. – М.: Русские словари, 1997. – 864 с.
5. Мокиенко В.М. Славянская фразеология / В.М. Мокиенко. – М.: Высшая школа, 1989. – 288 с.
6. Прадід Ю.Ф. Фразеологічна ідеографія (проблематика досліджень) / Ю. Ф. Прадід. – К.; Сімферополь, 1997. – 252 с.
7. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови / Л.Г. Скрипник. – К.: Наук.думка, 1973. – 280 с.
8. Словник фразеологізмів української мови / Уклад.: В.М. Білоноженко та ін.; відп. ред. В.О. Винник. – К.: Наук.думка, 2003. – 1104 с. – (Словники України).
9. Тищенко О.М. Нові й актуалізовані слова та значення (словникові матеріали) у контексті сучасних неословників / О.М. Тищенко // Українська мова. – 2011. – № 1. – С. 55-68.
10. Третьякова И. Ю. Окказиональная фразеология (структурно-семантический и коммуникативно-прагматический аспекты) / И. Ю. Третьякова. – Режим доступу: <http://www.famous-scientists.ru/list/11764>
11. Ужченко В.Д. Східнослов'янська фразеологія: [монографія] / В.Д. Ужченко. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 362 с.
12. Фразеологічний словник української мови: у 2-х томах / Уклад.: В.М. Білоноженко та ін.; відп. ред. Л.С. Паламарчук. – К.: Наук.думка, 1993. – Т.1-2. – 980 с.
13. Фразеологія перекладів Миколи Лукаша: [словник-довідник] / Уклад.: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2002. – 735 с.
14. Щербачук Л.Ф. До проблеми укладання словника індивідуально-авторських вживань фразеологічних одиниць / Л.Ф. Щербачук // Вісник Запорізького національного університету: Філологічні науки. – 2006. – № 2. – С. 314-319.
15. Шкляр В. М. Залишенець. Чорний Ворон: [текст] / В. М. Шкляр. – Харків: "Клуб сімейного дозвілля", 2011. – 384 с.

УДК 37.091.313

МУЛЬТИМЕДІЙНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Конопленко Н.А., к. філол. н., доцент

Донецький інститут соціальної освіти

У статті запропоновано досвід впровадження мультимедійних презентацій як органічну частину самостійної роботи студентів-філологів у навчальний процес.

Ключові слова: інноваційні технології, мультимедійна презентація, мультимедійні засоби навчання, програма Power Point, активна модель навчання, самостійна робота.